

สรุปและอภิปราย

สรุป

ในการวิจัยนี้ได้ตั้งปัญหาการวิจัยประการที่หนึ่งว่า มีปัจจัยอะไรบ้างที่เป็นตัวทำให้เกิดอำนาจของผู้นำชุมชนชนบทไทยในภาคตะวันออกเฉียงเหนือและผู้นำเหล่านั้นได้ใช้ปัจจัยอย่างไรบ้างในการสร้างอำนาจให้กับตน แต่เมื่อได้ทำการสำรวจเบื้องต้นเกี่ยวกับชุมชนชนบทไทยแล้วปรากฏว่าชุมชนชนบทไทยไม่ได้เหมือนกันหมดคือบางชุมชนยังเป็นชุมชนแบบดั้งเดิมอยู่แต่บางชุมชนก็มีการเปลี่ยนแปลงไปเกือบจะเป็นเมืองแล้ว และจากการศึกษาผลงานของนักวิชาการหลายคนกล่าวว่า เมื่อลักษณะของชุมชนเปลี่ยนไปชุมชนนั้นอาจจะต้องมีการผู้นำที่มีลักษณะแตกต่างกันไป จึงนำมาสู่ปัญหาการวิจัยประการที่สองว่า ปัจจัยที่ทำให้เกิดอำนาจของผู้นำในชุมชนชนบทแต่ละประเภทมีแตกต่างกันจริงหรือไม่ อย่างไร หลังจากนั้นก็ได้ทำการศึกษาแนวความคิดทฤษฎีของนักวิชาการต่างๆ จึงทำให้พอจะทราบคำตอบของปัญหาการวิจัยทั้งสองอย่างคร่าวๆ ซึ่งก็ได้นำมาตั้งเป็นสมมติฐานในการวิจัย 2 ประการคือ

สมมติฐานประการที่หนึ่ง มีความเชื่อว่า ปัจจัยที่ทำให้เกิดอำนาจของผู้นำในชุมชนชนบทคือ อายุ ตำแหน่งในทางสาธารณะ ความมั่งคั่ง ความรู้ ความชำนาญ และการมีข่าวสารข้อมูลโดยที่ผู้นำเหล่านี้ได้มีและใช้ปัจจัยอย่างใดอย่างหนึ่งหรือหลายอย่างผสมผสานกัน เพื่อสร้างอำนาจให้กับตน

สมมติฐานประการที่สอง มีความเชื่อว่า ปัจจัยที่ทำให้เกิดอำนาจของผู้นำในชุมชนชนบทที่คัดเลือกมา 3 ประเภทมีความแตกต่างกันแม้ว่าส่วนใหญ่จะมีความคล้ายคลึงกัน แต่ก็มีบางแง่มุมที่แตกต่างกัน

เพื่อเป็นการตอบปัญหาการวิจัยและทดสอบสมมติฐานทั้ง 2 ประการข้างต้น จึงได้นำไปสู่วิธีการวิจัย คือ ในการตอบปัญหาการวิจัยและทดสอบสมมติฐานประการที่หนึ่ง ได้ทำการสำรวจและเก็บข้อมูลจากทุกครัวเรือนของทั้ง 3 ชุมชน เพื่อนำมาวิเคราะห์ทางสถิติทำให้ทราบว่า มีปัจจัยอะไรบ้างที่เป็นตัวทำให้เกิดอำนาจของผู้นำสอดคล้อง และเป็นไปตามสมมติฐานที่ได้ตั้งไว้หรือไม่ แต่ผลการทดสอบทางสถิติทำให้ทราบเพียงว่ามีปัจจัยอะไรบ้างที่เป็นตัวทำให้เกิดอำนาจของผู้นำ ยังไม่เพียงพอต่อการตอบปัญหาการวิจัยที่ว่า "ผู้นำเหล่านั้นได้ใช้ปัจจัยอย่างไรบ้าง ใช้ปัจจัยอย่างไรอย่างหนึ่งหรือหลายอย่าง ผสมผสานกันอย่างไรบ้าง เพื่อสร้างอำนาจให้กับตน" ฉะนั้นในการตอบปัญหาการวิจัย ส่วนนี้จึงจำเป็นต้องมีการพรรณนาวิเคราะห์ ใช้การวิจัยสนามแบบเจาะลึก ทำการสัมภาษณ์ สังเกตการณ์ เข้าไปพัวพันคลุกคลีอยู่ในชุมชนที่ศึกษาเป็นเวลานาน เพื่อที่จะได้ทราบได้ เข้าใจอย่างถ่องแท้ เกี่ยวกับผู้นำในชุมชนชนบทว่า แต่ละคนได้มีเทคนิค วิธีการใช้ปัจจัยของตนอย่างไรบ้างจึงทำให้ตนได้กลายเป็นผู้ที่มีอำนาจ และได้รับการยอมรับให้เป็นผู้นำไม่ว่าจะเป็นการกระทำโดยตั้งใจหรือไม่ก็ตาม ส่วนในการตอบปัญหาการวิจัยและทดสอบสมมติฐานประการที่สองนั้นก็ใช้ข้อมูลที่ได้จากการวิจัยสนามทั้งสองแบบมาทำการวิเคราะห์ทางสถิติเพื่อทดสอบปัจจัยที่ทำให้เกิดอำนาจของผู้นำในชุมชนชนบททั้ง 3 ประเภทว่ามีความแตกต่างกันจริงหรือไม่ แต่ก็ยังไม่เพียงพอต่อการตอบปัญหาการวิจัยประการที่สองจึงจำเป็นต้องมีการพรรณนาวิเคราะห์เพิ่มเติมต่อไปว่า ที่ว่าแตกต่างกันจริงนั้นแตกต่างกัน "อย่างไร" กล่าวโดยสรุปในการตอบปัญหาการวิจัยทั้งสองประการนี้ได้ใช้วิธีการวิจัยเชิงปริมาณ (quantitative method) และวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ (qualitative method) ผสมผสาน เกื้อกูลและเชื่อมโยงซึ่งกันและกัน

ผลจากการศึกษาสามารถสรุปได้ดังนี้

1. ปัจจัยที่ทำให้เกิดอำนาจของผู้นำในชุมชนชนบทซึ่งถือได้ว่าเป็นปัจจัยร่วมของผู้นำในชุมชนชนบททั้ง 3 ชุมชน ได้แก่ ตำแหน่งในทางสาธารณะ ความรู้ ความชำนาญ และอายุซึ่งสอดคล้องและเป็นไปตามสมมติฐานประการที่หนึ่งตามที่ได้ตั้งไว้

ส่วนความมั่งคั่งและการมีข่าวสารข้อมูลนั้นจากผลการทดสอบทางสถิติ ไม่สามารถกล่าวได้ว่าเป็นตัวปัจจัยที่ทำให้เกิดอำนาจของผู้นำ ทั้งนี้ เนื่องจากว่า เมื่อได้ทำการศึกษาผู้นำชุมชนชนบททั้งหมด เปรียบเทียบกับประชาชนทั่วไปทั้งหมด ได้พบว่า ไม่มีความแตกต่างกันอย่างแท้จริง (อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ) ในปัจจัยด้านความมั่งคั่ง และการมีข่าวสารข้อมูลของคนที่อยู่ในกลุ่มผู้นำและกลุ่มประชาชนทั่วไป กล่าวอีกอย่างหนึ่งก็คือ ปัจจัยทางด้านความมั่งคั่ง (ฐานะทางเศรษฐกิจ) และการมีข่าวสารข้อมูลของคนทั้ง 2 กลุ่ม อยู่ในระดับที่ใกล้เคียงกัน ซึ่งในข้อเท็จจริงแล้วกลุ่มผู้นำค่อนข้างจะมีปัจจัยทั้งสองอย่างเหนือกว่ากลุ่มประชาชนทั่วไปอยู่เล็กน้อย จนกระทั่งไม่สามารถยืนยันได้ด้วยวิธีการทางสถิติว่ามีความเหนือกว่าอย่างแท้จริง ในเรื่องนี้ข้อมูลที่ได้จากการศึกษาอย่างละเอียดพบว่า ผู้นำจำนวนทั้งสิ้น 86 คน มีคนที่มีฐานะทางเศรษฐกิจอยู่ในระดับที่มั่งคั่งเพียง 1 คน ระดับที่ค่อนข้างดีมี 4 คน นอกนั้นเป็นคนที่มีฐานะทางเศรษฐกิจอยู่ในระดับปานกลางหรือค่อนข้างยากจน กล่าวอย่างง่าย ก็คือคนที่อาศัยอยู่ในชนบท (ทั้งกลุ่มผู้นำและกลุ่มประชาชนทั่วไป) มีฐานะทางเศรษฐกิจอยู่ในระดับไล่เลี่ยกันหรือไม่แตกต่างกันมาก ถึงแม้ว่าผู้นำเหล่านี้จะไม่ได้เป็นผู้ที่มีฐานะดี แต่ก็มีผู้นำบางคน (17 คน) ที่กล้าใช้ปัจจัยทางเศรษฐกิจมาใช้เป็นวิธีการเสริมเพื่อส่งเสริมอำนาจให้แก่ตน ซึ่งความ "กล้า" นี้มักจะสืบเนื่องมาจากการที่ตนเองได้รับตำแหน่งสำคัญบางตำแหน่งแล้วจึงคล้ายๆ กับว่าจำเป็นต้องใช้ปัจจัยทางเศรษฐกิจบ้างเพื่อทำตนเป็นแบบอย่างแก่ประชาชนทั่วไป ซึ่งแสดงให้เห็นว่า "เงิน" ก็มีส่วนอยู่บ้างหากผู้นำคนนั้น "กล้าใช้" จากการศึกษาของผู้เขียนพบว่า ผู้นำในชนบทที่มี "เงิน" นั้นมีอยู่น้อย แต่ผู้นำในชนบทที่มีความ "กล้าใช้เงิน" มีอยู่มากพอสมควรโดยเฉพาะอย่างยิ่งใช้เงินในกิจการงานวิทยาศาสตร์ (แม่เงินหรือบริจาครพย์สิน) สิ่งสาธารณะ และการ "เลี้ยง" คนอื่น ซึ่งกลุ่มผู้นำจะเป็นกลุ่มที่ต้อง "จ่าย" มากกว่ากลุ่มประชาชนทั่วไป ส่วนการมีข่าวสารข้อมูลนั้น เมื่อได้ศึกษาอย่างละเอียดแล้วพบว่า กลุ่มผู้นำและกลุ่มประชาชนทั่วไปมีข่าวสารข้อมูลอยู่ในระดับที่ใกล้เคียงกันหรือคล้ายคลึงกัน จะมีความแตกต่างกันอยู่บ้างก็คือ การมีข่าวสารของทางราชการ กลุ่มผู้นำมักจะได้รับข่าวสารจากทางราชการก่อนประชาชนทั่วไปเล็กน้อย หลังจากนั้นก็จะมีการเล่าขาน "ปากต่อปาก" จนเป็นที่รู้จักกันทั่วไปทั้งชุมชน ซึ่งผลการวิเคราะห์ทางสถิติก็ชี้ให้เห็นแล้วว่า การมีข่าวสารข้อมูลของคนทั้งสองกลุ่มไม่มีความแตกต่างกันอย่างแท้จริง

สำหรับปัจจัยที่สอดคล้องและ เป็นไปตามสมมติฐานชั้น เมื่อนำมาเรียงลำดับตามความสำคัญที่มีผลต่อการทำให้เกิดอำนาจของผู้นำแล้วปรากฏเป็นดังนี้

1.1 ตำแหน่งในทางสาธารณะ เป็นปัจจัยที่มีผลต่อการทำให้เกิดอำนาจของผู้นำมากที่สุด ผู้นำส่วนใหญ่มีและใช้ปัจจัยนี้เป็นตัวส่งเสริมอำนาจให้แก่ตนเอง กล่าวคือมีผู้นำจำนวน 63 คน (คิดเป็นร้อยละ 73.25 ของผู้นำทั้งหมด) ในจำนวนนี้มีผู้นำที่มีตำแหน่งเป็นแบบกึ่งทางการมากที่สุดคือจำนวน 46 คน รองลงมาได้แก่ผู้นำที่มีตำแหน่งหน้าที่ราชการ และตำแหน่งทางสังคมจำนวน 13 คน และ 4 คนตามลำดับ นอกจากการที่ผู้นำได้ใช้ปัจจัยทางด้านตำแหน่งโดยตรงแล้วยังมีผู้นำบางคนที่มีวิธีการเสริมปัจจัยด้านนี้โดยใช้ปัจจัยทางด้าน เศรษฐกิจ กล่าวคือ เมื่อตนเองได้มีตำแหน่งสำคัญแล้วมีผลทางอ้อมในการบังคับให้ต้องจ่าย " เงินและทรัพย์สิน " เพื่อส่วนรวมและกิจกรรมสาธารณะต่างๆ ในลักษณะที่ค่อนข้างจะมากกว่าประชาชนทั่วไป

1.2 ความรู้ เป็นปัจจัยที่มีผลต่อการทำให้เกิดอำนาจของผู้นำรองลงมา กล่าวคือผู้นำที่มี และใช้ปัจจัยนี้มีจำนวน 46 คน (คิดเป็นร้อยละ 53.49 ของผู้นำทั้งหมด) ในจำนวนนี้เป็นผู้นำที่ได้รับการยอมรับว่าเป็นผู้ที่มีความรู้โดยการศึกษาสูงกว่าภาคบังคับจำนวน 21 คน โดยการบวชเรียนจนจบชั้นมัธยมศึกษา มัธยมศึกษาโทและมัธยมศึกษาเอกจำนวน 16 คน และโดยที่เคยได้รับการอบรมจากทางราชการและ เอกชนจำนวนหลายครั้งและหลายปีติดต่อกันมีจำนวน 21 คน ในความเป็นจริงผู้นำที่ได้รับการยอมรับว่าเป็นผู้ที่มีความรู้มักจะมีองค์ประกอบของการเป็นผู้ที่มีความรู้ 2-3 อย่างผสมผสานกัน ผู้นำที่ได้รับการยอมรับว่าเป็นผู้ที่มีความรู้โดยการเคยรับการอบรมเพียงอย่างเดียวมีอยู่น้อยมาก

1.3 ความชำนาญ เป็นปัจจัยที่มีผลต่อการทำให้เกิดอำนาจของผู้นำอันดับหนึ่งที่ผู้นำได้มีและใช้ปัจจัยเหล่านี้ในลักษณะหลากหลาย กล่าวคือ มีผู้นำจำนวน 50 คน (คิดเป็นร้อยละ 58.14 ของผู้นำทั้งหมด) ที่มีและใช้ปัจจัยนี้ ในจำนวนนี้มีผู้นำที่มีความชำนาญทางด้านการรักษาโรคจำนวน 11 คน ชำนาญทางด้านช่างไม้-ช่างปูน จำนวน 15 คน ชำนาญทางด้านงานบุญ ศาสนา ประเพณีและพิธีกรรมต่างๆ จำนวน 12 คน ชำนาญทางด้านการพูดจำนวน 9 คน ชำนาญทางด้านปศุสัตว์ จำนวน 3 คน และ ชำนาญทางด้านอื่นๆ เช่น ช่างซ่อมเครื่องไฟฟ้า ช่างซ่อมรถจักรยาน ช่างตัดเย็บเสื้อผ้า ฯลฯ มีจำนวน 3 คน

ในความเป็นจริง เมื่อได้ทำการศึกษาโดยละเอียดแล้วมีผู้นำจำนวนหลายคนที่มีความชำนาญในหลายๆ ด้านพร้อมๆ กัน

1.4 อายุ เป็นปัจจัยที่มีผลต่อการทำให้เกิดอำนาจของผู้นำอีกอันหนึ่ง กล่าวคือ มีผู้นำที่ได้รับการยอมรับว่าเป็นผู้ที่มีอายุจำนวน 43 คน (คิดเป็นร้อยละ 50.00 ของผู้นำทั้งหมด) โดยที่มีการได้รับการยอมรับว่าเป็นผู้ที่มีอายุหรือผู้มีอาวุโสจากแง่มุมต่างๆ คือ ได้รับการเรียกขานจากประชาชนทั่วไปว่า พ่อตู้ แม่ตู้ ตา ยาย พ่อใหญ่ แม่ใหญ่ พ่อและแม่แล้วตามด้วยชื่อคน มีจำนวน 23 คน เป็นผู้ที่มีอายุตั้งแต่ 56 ปีขึ้นไป มีจำนวน 32 คน และเป็นผู้ที่บวชตั้งแต่ 20 พรรษาขึ้นไปมีจำนวน 3 คน แต่ในความเป็นจริงแล้วผู้นำหลายคนหรือ เป็นส่วนใหญ่จะมีองค์ประกอบของการเป็นผู้มีอายุในแง่มุมต่างๆ มากกว่าหนึ่งอย่างขึ้นไป

2. จากผลการวิจัยทำให้พบว่า ผู้นำส่วนใหญ่ (ร้อยละ 82.56 ของผู้นำทั้งหมด) ไม่ได้ใช้ปัจจัยเพียงอย่างเดียวเพื่อเป็นฐานในการส่งเสริมอำนาจให้เกิดขึ้นแก่ตนเองแต่ได้ใช้ปัจจัยหลายๆ อย่างผสมผสานเกื้อกูลซึ่งกันและกัน กล่าวคือผู้นำที่ได้มีและใช้ปัจจัยทั้ง 4 อย่าง มีอยู่ 10 คน ใช้ปัจจัย 3 อย่าง มีอยู่ 25 คน ใช้ปัจจัย 2 อย่างมีอยู่ 36 คน และใช้ปัจจัยอย่างใดอย่างหนึ่งเพียงอย่างเดียวมีจำนวน 15 คน คิดเป็นร้อยละ 11.63, 29.07, 41.86 และ 17.44 ของผู้นำทั้งหมดตามลำดับ ซึ่งจะเห็นได้ว่าผลการวิจัยสอดคล้องและเป็นไปตามสมมติฐานประการที่หนึ่งที่ได้ตั้งไว้

3. จากผลการวิจัยทำให้พบว่า การสร้างอำนาจให้เกิดขึ้นกับตนของผู้นำโดยวิธีการใช้ปัจจัยต่างๆ ทั้งในลักษณะที่ปัจจัยหลายอย่างผสมผสานกันและใช้ปัจจัยอย่างใดอย่างหนึ่งเพียงอย่างเดียวเป็นดังนี้

3.1 แสดงบทบาทสำคัญในการตัดสินใจเรื่องต่างๆ ในที่ประชุมชาวบ้านทั้งหมดหรือที่ประชุมคณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.) สำหรับผู้นำในชุมชนชนบทดั้งเดิม (หนองนาแซง) ส่วนผู้นำในชุมชนชนบทที่กำลังเปลี่ยนแปลง (โพนสมบุรณ์) และชุมชน-

ชนบททั้งเมือง (ศรีวิไล) นอกจากจะได้แสดงบทบาทสำคัญในกรณี เช่นเดียวกันดังกล่าวแล้ว ยังต้องเพิ่มการแสดงบทบาทสำคัญในที่ประชุมคณะกรรมการสภาตำบล (กสค.) ด้วย

3.2 แสดงบทบาทสำคัญในกิจกรรมของวัด ศาสนาและงานบุญประเพณีให้มีมากที่สุดทั้งทางด้านความขยันหมั่นเพียร (แรงกาย-แรงใจ) และการบริจาคเงินทองสิ่งของต่างๆ (แรงทรัพย์) โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้นำในชุมชนชนบทดั้งเดิมการแสดงบทบาทนี้ทำให้ความโดดเด่นมากขึ้นเป็นพิเศษ

3.3 แสดงบทบาทสำคัญในกิจกรรมการพัฒนาบ้านเมือง สิ่งสาธารณะและให้ความร่วมมือกับทางราชการ

3.4 สร้างคุณความดีกับชาวบ้านโดยใช้ความชำนาญที่ตนเองมีอยู่ให้ประชาชนรู้สึกว่าเป็น "เป็นหนี้บุญคุณ" หรือสามารถพึ่งพาอาศัยได้ แต่สำหรับผู้นำในชุมชนชนบททั้งเมืองได้ใช้ปัจจัยอย่างอื่นด้วยนอกจากการใช้ความชำนาญแล้ว เป็นต้นว่าใช้ตำแหน่งในทางสาธารณะและปัจจัยทางเศรษฐกิจสร้างคุณความดีให้ประชาชนรู้สึกที่สามารถพึ่งพาอาศัยได้

3.5 สร้างผลงานที่เป็นของคนให้เป็นที่ประจักษ์แก่สายตาประชาชนทั่วไปหรือมีส่วนร่วม "ให้ประชาชนเห็นหน้า" ในกิจกรรมใดๆ อย่างมีส่วนร่วม นอกจากนั้นในงานสังคมที่เป็นเรื่องส่วนตัว เช่น งานศพ งานบวช แต่งงาน ฯลฯ การไปร่วมงานให้ประชาชนเห็นหน้าทุกครั้งมีผลต่อการสร้างเสริมอำนาจได้ด้วย

3.6 นอกจากนั้นยังมีผู้นำบางคน (ซึ่งมีไม่มากนัก) ที่สามารถใช้ปัจจัยบางอย่างให้เป็นประโยชน์ในการเสริมสร้างอำนาจให้กับตนเอง โดยสามารถพบได้ในผู้นำผู้นำชุมชนชนบทที่กำลังเปลี่ยนแปลงและชุมชนชนบททั้งเมือง อาทิ เช่น

3.6.1 ในชุมชนชนบทที่กำลังเปลี่ยนแปลง ผู้นำบางคนสามารถริเริ่มและทำกิจกรรมให้ เป็น "ตัวอย่าง" แก่ประชาชนทั่วไปว่าเป็นสิ่งที่ดีที่สามารถทำได้สำเร็จจนเป็นประโยชน์แก่ประชาชนโดยส่วนรวมและส่วนตัวด้วย

3.6.2 ในชุมชนชนบทที่กำลังเปลี่ยนแปลง ผู้นำบางคนสามารถใช้ความชำนาญทางด้านการพูดในงานสาธารณะต่างๆ ผสมผสานกับการมีความรู้ที่สามารถอบรมและถ่ายทอดให้แก่ประชาชนภายในชุมชนได้ ส่วนในชุมชนชนบททั้ง เมือง ผู้นำบางคนสามารถใช้ความชำนาญทางด้านการพูดในที่สาธารณะ เพื่อชักจูงให้ประชาชนมีความเห็นคล้อยตามหรือชักชวนให้เข้าร่วมทำกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อชุมชนของตน

3.6.3 ผู้นำบางคนสามารถใช้วิธีการ เสริมซึ่งมักจะ เกี่ยวข้องกับปัจจัยทางด้านเศรษฐกิจทำให้ประชาชนรู้สึกว่าจะสามารถพึ่งพาอาศัยได้หรือสามารถ เป็นหัว รั้วหัว-แรงในการสละ "แรงกาย-แรงใจ-แรงทรัพย์" ให้ เป็นประโยชน์ต่อกิจกรรมส่วนรวมได้มากกว่าหรือสูงกว่าประชาชนคนอื่น ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้นำในชุมชนชนบททั้ง เมืองมีการใช้วิธีการ เสริมปัจจัยอื่นๆ ในลักษณะ เช่นนี้มากกว่าผู้นำในชุมชนชนบทที่กำลังเปลี่ยนแปลง

วิธีการสร้างอำนาจโดยการใช้อำนาจในลักษณะต่างๆ ที่กล่าวมานี้ถือได้ว่าเป็น การตอบคำถามต่อปัญหาการวิจัยประการที่หนึ่งที่ว่า "ผู้นำเหล่านั้นได้ใช้อำนาจอย่างไรบ้าง" จึงทำให้เกิดอำนาจแก่ตน

4. ปัจจัยที่ทำให้เกิดอำนาจของผู้นำในชุมชนชนบททั้ง 3 ประเภทมีความแตกต่างกันอย่างแท้จริง (มีนัยสำคัญทางสถิติ) ซึ่งสอดคล้องและเป็นไปตามสมมติฐาน ประการที่สองตามที่ได้ตั้งไว้ กล่าวคือ

4.1 ในด้านตำแหน่งทางสาธารณะ พบว่า ผู้นำในชุมชนชนบทดั้งเดิมมีแนวโน้มไปในทางที่มีและใช้ตำแหน่งน้อยกว่า ส่วนผู้นำในชุมชนชนบททั้ง เมืองมีแนวโน้มไปในทางที่มีและใช้ตำแหน่งมากกว่า โดยที่ผู้นำในชุมชนชนบทที่กำลังเปลี่ยนแปลงมีลักษณะที่อยู่ระหว่างกลางของทั้งสองข้าง

4.2 ในด้านความรู้ พบว่า ผู้นำในชุมชนชนบทดั้งเดิมมีแนวโน้มไปในทางที่มีความรู้น้อยกว่า ส่วนผู้นำในชุมชนชนบททั้ง เมืองมีแนวโน้มไปในทางที่มีความรู้มากกว่าโดยที่ผู้นำในชุมชนชนบทที่กำลังเปลี่ยนแปลงมีลักษณะที่อยู่ระหว่างกลางของทั้งสองข้าง

4.3 ในด้านความชานาญ พบว่า ผู้นำในชุมชนชนบทดั้งเดิมและชุมชนชนบทที่กำลังเปลี่ยนแปลงมีแนวโน้มไปในทางที่มีและใช้ความชานาญค่อนข้างมาก ในขณะที่ผู้นำในชุมชนชนบทกึ่งเมืองมีแนวโน้มไปในทางที่มีและใช้ความชานาญค่อนข้างน้อย

4.4 ในด้านอายุ พบว่า ผู้นำในชุมชนชนบทดั้งเดิมมีอายุสูงกว่า (แตกต่างกัน) ผู้นำในชุมชนชนบทที่กำลังเปลี่ยนแปลงและชุมชนชนบทกึ่งเมือง แต่ผู้นำในชุมชนชนบทที่กำลังเปลี่ยนแปลง และชุมชนชนบทกึ่งเมืองมีอายุอยู่ในระดับที่ใกล้เคียงกันซึ่งถือได้ว่าไม่แตกต่างกันอย่างแท้จริง

ส่วนปัจจัยทางด้านความมั่งคั่งและการมีข่าวสารข้อมูลนั้นไม่ได้นำมาทดสอบความแตกต่าง ทั้งนี้ เนื่องจากว่าปัจจัยทั้งสองไม่ได้เป็นปัจจัยที่ทำให้เกิดอำนาจของผู้นำชุมชนชนบทตามที่ได้กล่าวไปแล้วในข้อที่ 1. ที่ว่าไม่สอดคล้องตามสมมติฐานที่ได้ตั้งไว้

ข้อสังเกตและอภิปราย

จากที่ได้กล่าวมาข้างต้นจะเห็นได้ว่า ผลการวิจัยสามารถตอบปัญหาการวิจัยได้ครบถ้วนทั้งสองประการ และการทดสอบสมมติฐานก็ พบว่า สอดคล้องและเป็นไปตามสมมติฐานที่ได้ตั้งไว้ เป็นส่วนใหญ่ แต่ก่อนที่จะบรรยายงานผลการวิจัยนี้ลง ผู้เขียนมีข้อสังเกตและข้ออภิปรายที่อาจทำให้มองเห็นภาพ (projection) ของผู้นำชุมชนชนบทไทย ตลอดจนผู้นำในชุมชนเมืองและผู้นำระดับชาติว่าน่าจะมีลักษณะเช่นใด แนวโน้มเกี่ยวกับการมีและการใช้ปัจจัยเป็นอย่างไร

จากการศึกษาผู้นำในชุมชนชนบท 3 ประเภทที่มีความแตกต่างกัน 3 ระดับทำให้สามารถมองเห็นภาพผู้นำที่มีและใช้ปัจจัยต่างๆ แตกต่างกันไปคือ ในชุมชนชนบทดั้งเดิมผู้นำส่วนใหญ่จะไม่ได้เป็นคนที่มีตำแหน่ง แต่ในชุมชนชนบทที่เปลี่ยนแปลงมากขึ้นดังเช่นชุมชนชนบทกึ่งเมืองผู้นำส่วนใหญ่จะเป็นผู้ที่มีตำแหน่ง ฉะนั้นจึงทำให้เราสามารถมองเห็นภาพผู้นำในชุมชนเมืองหรือในชุมชนระดับชาติว่า น่าจะเป็นผู้ที่มีตำแหน่ง เป็นส่วนใหญ่หรือมีตำแหน่งเกือบทุกคนและผู้ที่มีตำแหน่งนี้มักจะเป็นผู้มีอำนาจโดยการใช้ตำแหน่งที่ตนมีอยู่ทำให้ประชาชนทั่วไปยอมรับ เชื่อฟังและปฏิบัติตาม จนบางครั้งเกิดความเข้าใจไปในทางองที่ว่า

การมีตำแหน่ง กับการมีอำนาจเป็นสิ่งๆ เดียว ซึ่งที่จริงแล้วหาเป็นเช่นนั้นไม่ ผู้มีตำแหน่งที่สามารถใช้ตำแหน่งของตนทำให้ประชาชนและคนในวงการต่างๆ ยอมรับ เชื่อฟังและปฏิบัติตามได้มากเท่า่นั้นจึงจะ เป็นผู้ที่มีอำนาจมาก แต่อย่างไรก็ตามการมีตำแหน่งก็เป็นปัจจัยสำคัญที่จะนำมาสู่การเป็นผู้ที่มีอำนาจ ฉะนั้นบุคคลทั่วไปจึงพยายามแสวงหา ไขว่คว้าเพื่อให้ได้ตำแหน่งที่สำคัญไว้ก่อน แล้วอำนาจก็จะติดตามมาสู่ตัวผู้นั้นในภายหลัง ในด้านที่เกี่ยวกับความรู้ นั้น จะเห็นได้ว่า ในชุมชนชนบทดั้งเดิมผู้นำที่ เป็นผู้ที่มีความรู้มีอยู่น้อย แต่ในชุมชนที่เปลี่ยนแปลงมากขึ้นแล้ว เช่น ชุมชนชนบทกึ่งเมือง ผู้ที่ได้รับการยอมรับว่าเป็นผู้นำเป็นผู้ที่มีความรู้มากขึ้น ฉะนั้นจึงสามารถที่จะมองเห็นภาพผู้นำที่อยู่ในชุมชน เมืองหรือผู้นำระดับชาติได้ว่า จะต้องเป็นผู้ที่มีความรู้มากในสาขาวิชาต่างๆ แต่สำหรับในด้านความชำนาญนั้น จะได้รับการยอมรับให้ เป็นผู้นำในชุมชนชนบทดั้งเดิมและชุมชนชนบทที่กำลังเปลี่ยนแปลงแต่พอมาถึงชุมชนที่มีเปลี่ยนแปลงมากขึ้นและใหญ่ขึ้น เช่น ชุมชนชนบทกึ่งเมืองกลับพบว่า ผู้นำที่ เป็นผู้ที่มีความชำนาญมีน้อยลง ซึ่งข้อค้นพบนี้อาจจะทำให้มองเห็นภาพต่อไปว่าในชุมชนเมืองหรือผู้นำในระดับชาติ ผู้ที่มีความชำนาญที่ได้ เป็นผู้นำอาจจะลดลง เว้นแต่ผู้ที่มีความชำนาญทางการทูตมีแนวโน้มที่จะ เป็นไปในทางตรงข้าม คือ จะได้รับการยอมรับให้ เป็นผู้นำมากขึ้น ในชุมชนที่มีการเปลี่ยนแปลงมากขึ้น ใหญ่ขึ้น และชุมชนระดับชาติ อย่างไรก็ตาม ความชำนาญก็ยังคง เป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้บุคคล เป็นผู้ที่มีอำนาจได้รับการยอมรับให้ เป็นผู้นำ (เช่น แพทย์ วิศวกร ฯลฯ) แต่ควรจะต้องมีปัจจัยอย่างอื่นมาช่วยส่งเสริมด้วย เช่น ตำแหน่งความรู้ ฯลฯ ไม่ใช่มีความชำนาญเพียงอย่างเดียว ในด้านอายุนั้นพบว่าในชุมชนชนบทดั้งเดิมผู้นำมักจะเป็นผู้ที่มีอายุ มีอาวุโสมาก แต่ในชุมชนชนบทที่เปลี่ยนแปลงมากขึ้นหรือใหญ่ขึ้นผู้นำที่มีอายุจะลดลง แต่ก็ไม่ใช่ว่าอายุหมดความสำคัญลงถ้าหากว่าบุคคลผู้นั้นมีปัจจัยทางด้านอื่น เป็นตัวเสริมผู้ที่มีอายุก็มีโอกาสที่จะได้รับการยอมรับให้ เป็นผู้นำได้มากกว่าหากว่ามีคุณสมบัติอย่างอื่น เท่าเทียมกัน ซึ่งจากข้อมูลนี้ทำให้มองเห็นภาพว่า ในชุมชนเมืองหรือผู้นำในระดับชาติอายุ (อายุโดยเฉลี่ย) ของผู้นำมีแนวโน้มที่จะลดลง แต่ก็ไม่ใช่ว่าผู้ที่มีอายุไม่มีความสำคัญถ้าหากว่าบุคคลผู้นั้นมีปัจจัยทางด้านอื่น คุณสมบัติและความสามารถที่ เท่าเทียมกับผู้ที่มีอายุน้อยกว่า ผู้ที่มีอายุมากกว่าก็มักจะได้รับการยอมรับให้ เป็นผู้นำก่อน เสมอครั้งที่เราได้พบ เห็นกันบ่อยๆ กับคำที่ว่า "คำนึงถึงหลักอาวุโส" หรือแม้แต่ในผู้นำระดับชาติผู้ที่มีอายุ อาวุโสมาก เช่น ม.ร.ว. ศึกฤทธิ์ ปราโมช นายบุญเท่งทองสวัสดิ์ ก็มักจะได้รับการยอมรับให้ เป็นผู้นำ เป็นผู้ที่มีอำนาจเหนือกว่าได้รับการ

เชื้อเพลิงปฏิวัติตามจากบุคคลฝ่ายต่างๆ เสมอไม่ว่าจะมีตำแหน่งอยู่หรือไม่ก็ตาม

ประการสุดท้ายที่จะตั้งข้อสงสัย เกิดขึ้นที่นั่นก็คือในชุมชนชนบทที่ใหญ่อื่นหรือ เปลี่ยนแปลงไปสู่ความเป็นเมืองมากขึ้น ประชากรมากขึ้น มีความสลับซับซ้อนมากขึ้น เช่น ชุมชนชนบทที่กำลังเปลี่ยนแปลงและชุมชนชนบททั้ง เมือง ปัจจัยทาง เศรษฐกิจได้ เริ่ม เข้ามา มีบทบาทสำคัญในรูปแบบของการบริจาคเงิน ทรัพย์สิน และการ "เลี้ยง" สุราอาหารโดย เฉพาะอย่างยิ่งในชุมชนชนบททั้ง เมือง การใช้ปัจจัยทางด้าน เศรษฐกิจ เข้ามา มีส่วนสามารถ มองเห็นได้ชัดเจนกว่า คือนอกจากจะมีการบริจาคเงินทอง ทรัพย์สินและการ เลี้ยงอาหารแก่ สาธารณะและประชาชนทั่วไปแล้วการเลือกตั้งตำแหน่งที่สำคัญๆ ในชุมชน เช่น ตำแหน่ง กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ได้ เริ่มมีการหาเสียงโดยการใช้จ่ายทางด้าน เศรษฐกิจมากขึ้นซึ่งแสดง ออกให้เห็นได้โดยการ เลี้ยงอาหาร การจ่ายเงินบำรุงสิ่งสาธารณะมากกว่าการใช้เงินซื้อ เสียงโดยตรง แต่การซื้อเสียง (จ่ายเงินสด เพื่อแลกกับกับคะแนนเสียง) โดยตรงก็มี ปรากฏให้เห็นบ้างแล้วในชุมชนชนบททั้ง เมืองจากข้อค้นพบนี้ทำให้ เราพอจะมองภาพไปถึงผู้ นำในชุมชน เมืองหรือผู้นำระดับชาติได้ว่าผู้ที่มีปัจจัยทางด้าน เศรษฐกิจมากมีแนวโน้มที่จะได้ รับการยอมรับให้ เป็นผู้นำและ เป็นผู้ที่มีอำนาจมากกว่า ยิ่งกว่านั้นปัจจัยทางด้าน เศรษฐกิจ อาจ จะ เพิ่มบทบาทจากการ เป็นปัจจัย เสริมของผู้นำในชุมชนชนบทมา เป็นปัจจัยหลักของผู้นำ ในชุมชน เมืองและผู้นำในระดับชาติ เพราะมีความสามารถในการใช้จ่ายเงิน ทรัพย์สินไป ในกิจการสาธารณะ ให้ผลประโยชน์ตอบแทนส่วนตัวรวมตลอดจนการซื้อเสียงโดยตรง ทั้งนี้ ปัจจัยทาง เศรษฐกิจนี้สามารถที่จะกระทำได้ตั้งแต่ระดับพื้นฐานขึ้นไปจนถึงระดับบนสุดคือ ระดับชาวบ้านผู้ลงคะแนนเสียง ระดับกลุ่มพรรคพวกและพรรคการเมือง ไปจนถึงระดับการ เป็นรัฐบาล (เข้าร่วม เป็นรัฐมนตรี) ปัจจัยทางด้าน เศรษฐกิจจะ เพิ่มความสำคัญมากขึ้นไปเรื่อยๆ แต่อย่างไรก็ตาม เมื่อกลับมามองในชุมชนชนบทแล้ว คนที่ได้ชื่อว่าเป็นหัวคะแนนที่ทำ หน้าที่เป็นตัว เชื่อมระหว่างผู้สมัคร ส.ส. กับชาวบ้านโดยการนำเงินมาแจกจ่ายแก่ ประชาชน เพื่อแลกกับคะแนนเสียงนั้นแม้ว่าบางคนจะได้รับการยอมรับให้ เป็นผู้นำ แต่การ เป็นหัวคะแนนแบบนี้ก็มีผลน้อยต่อการที่ ได้รับการยอมรับให้ เป็นผู้นำ ทั้งนี้ เนื่องจากว่าการ เลือกตั้ง ส.ส. นั้นไม่ได้มีบ่อยนักคือ 3-4 ปี จะมีอยู่ครั้งเดียว แต่ในชนบทแล้วประชาชน จะมีปฏิสัมพันธ์ (interaction) ต่อกันแทบทุกวัน ฉะนั้นบทบาทในชุมชนจึงมีความสำคัญ มากกว่าบทบาทการเป็นตัวแทน "แจกเงิน" อย่างมากมาย และอีกประการหนึ่งผู้ที่ เป็นหัว คะแนนแบบนี้มักจะไม่ใช้ คนที่เป็นผู้นำระดับสำคัญ แต่เป็นการกระทำของผู้ที่หวังผล-

ประโยชน์ไปติดต่อกับผู้สมัคร ส.ส. เองว่าจะสามารถทำให้ "ได้เสียงเท่านี้เท่านี้" ซึ่งเป็นการกระทำแบบลับๆ ไม่เปิดเผยดังจะได้ยินคากล่าวอยู่เสมอว่า "ช่วงเลือกตั้งนี้หมาจะดม" "ให้คอยระวังเสียงหมาเห่าก่อนวันเลือกตั้ง 1-2 คืน" เป็นต้น และการกระทำแบบนี้มักจะ เป็นกลุ่มเล็กๆ กระจุกกระจายอยู่ทั่วไปในชุมชน ผู้นำสำคัญ เช่น กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน มักจะไม่ยอมรับทำหน้าที่นี้ เนื่องจากถือว่าเป็นการเสื่อมเสียผิวดินของเจ้าพนักงานปกครองท้องถิ่น และถ้าหากมีการร่วมลงมือกระทำจริงก็จะเป็นความลับที่สุดจนไม่สามารถชี้ชัดได้ว่าผู้นำสำคัญคนนั้นรู้เห็นเป็นใจด้วย อีกทั้งมีการเกี่ยวข้องกับผู้สมัคร ส.ส. หลายคน จากพรรคในเวลาเดียวกันก็ยิ่งสร้างความสับสนขึ้นไปอีก กล่าวโดยสรุปแล้วก็คือว่าการเป็นหัวคะแนนของผู้สมัคร ส.ส. แจกเงินให้แก่ชาวบ้าน เพื่อซื้อเสียงนั้นมีผลต่อการได้รับการยอมรับให้เป็นผู้หน้านั้นน้อยมาก แต่การได้รับการยอมรับให้เป็นผู้หน้านั้น เป็นผลเนื่องมาจากปัจจัยทั้ง 4 ที่ได้กล่าวมาแล้ว ในบทที่ 5 ถึงบทที่ 9 ของวิทยานิพนธ์นี้ และเพื่อให้เกิดความกระจ่างชัดเกี่ยวกับลักษณะของผู้นำชุมชนไทยจึงขอ เสนอแนะให้ผู้วิจัยคนอื่น ๆ ศึกษารูปแบบและวิธีการวิจัย (research design) นี้ไปศึกษาในชุมชนชนบทแห่งอื่นๆ ภาครื่นๆ หรือแม้กระทั่งชุมชนเมืองหรือผู้นำระดับชาติด้วย

การนำผลการวิจัยมาสร้าง เป็นข้อสรุปทั่วไปและทฤษฎี

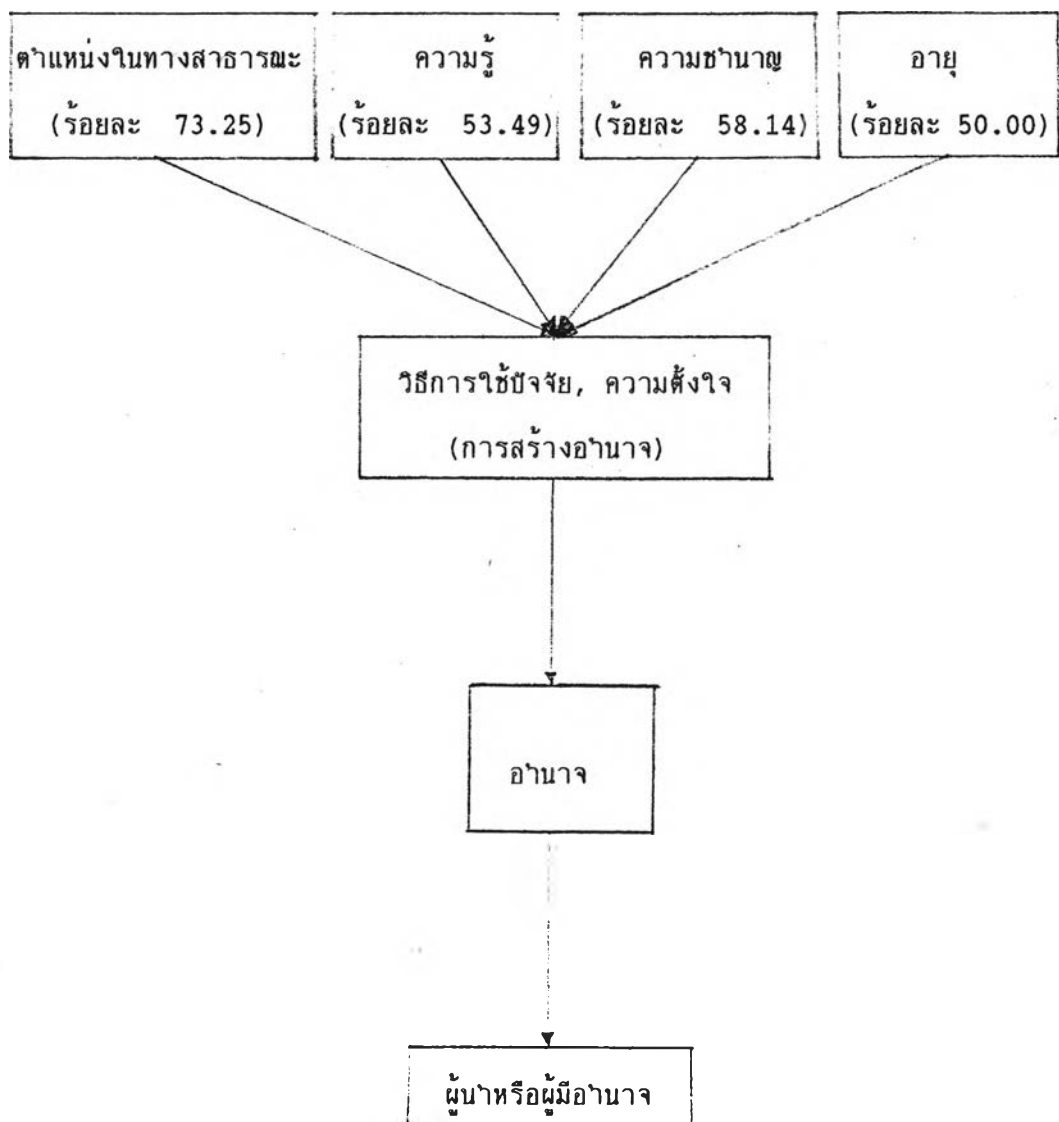
ในการวิจัยนี้เป็นการวิจัยเกี่ยวกับผู้นำหรือผู้มีอำนาจในชุมชนชนบท แต่ผลการวิจัยสามารถนำมาปรับและสร้างเป็นข้อสรุปทั่วไป (generalization) เพื่อที่จะเป็นแนวทางในการนำมา เชื่อมโยง เป็นโครงข่าย เป็นกลุ่มก้อนที่ เรียกว่า การสร้างทฤษฎี (theory) ในแนวของศาสตร์ เชิงประจักษ์* ทั้งนี้ข้อสรุปทั่วไปนี้ จะมีความน่าเชื่อถือได้มากน้อยเพียงใด

* รายละเอียดเกี่ยวกับการสร้างข้อสรุปทั่วไปและการสร้างทฤษฎี คว้าได้จากหนังสือของ พรศักดิ์ ผ่องแผ้ว 2 เล่ม คือ เล่มที่หนึ่งมีชื่อว่า ศาสตร์แห่งการวิจัย ในบทที่ 8 และอีกเล่มหนึ่งมีชื่อว่า รัฐศาสตร์เชิงประจักษ์ บทที่ 2 นอกจากนั้นยังสามารถดูวิธีการสร้างทฤษฎีการเมืองไทยจากหนังสือของ กนก วงษ์ตระหง่าน ที่มีชื่อว่า การเมืองในระบอบประชาธิปไตยไทย ในบทที่ 5 ทั้งนี้เพื่อนำมาเป็นแนวทางในการสร้างข้อสรุปทั่วไปและสร้างทฤษฎีสำหรับการวิจัยนี้

ก็ขึ้นอยู่กับคนที่ได้มีการศึกษาเพิ่มเติมและมีการสรุปยืนยันในความถูกต้องจากงานวิจัยอื่น ๆ ซึ่งจะมีขึ้นในอนาคตต่อไป

- ในการนำผลการวิจัยมาสร้างเป็นข้อสรุปทั่วไปนี้ ผู้เขียนพยายามที่จะจัดให้อยู่ในรูปแผนภูมิมากกว่าอย่างอื่น ทั้งนี้ เพื่อให้ง่ายต่อการทำความเข้าใจ

แผนภูมิที่ 10.1 : ปัจจัยที่ทำให้เกิดอำนาจของผู้บริหารในชนบท

จากแผนภูมิที่ 10.1 สามารถสร้างเป็นข้อสรุปทั่วไป (generalization) ได้ดังนี้

ข้อสรุปทั่วไปข้อที่ 1 : บุคคลที่มีตำแหน่งในทางสาธารณะ ถ้าหากมีวิธีการใช้ตำแหน่งอย่างเหมาะสมและตั้งใจ ก็มีแนวโน้มที่จะเป็นผู้ที่มีอำนาจและได้รับการยอมรับให้เป็นผู้นำได้

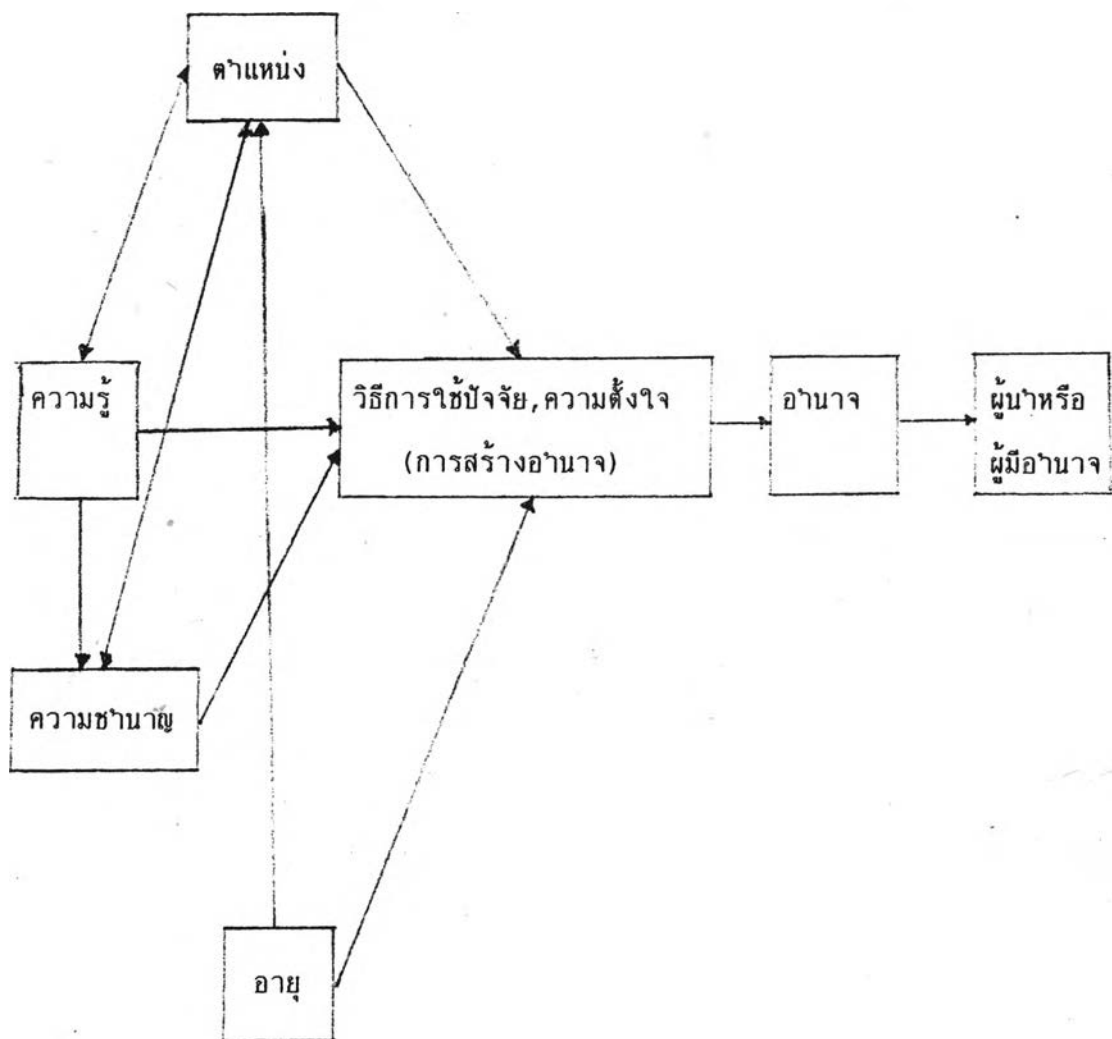
ข้อสรุปทั่วไปข้อที่ 2 : บุคคลที่มีความรู้ ถ้าหากมีวิธีการใช้ความรู้เป็นอย่างดีเหมาะสมและตั้งใจแล้วก็มีแนวโน้มที่จะเป็นผู้ที่มีอำนาจและได้รับการยอมรับให้เป็นผู้นำได้

ข้อสรุปทั่วไปข้อที่ 3 : บุคคลที่มีความชำนาญ ถ้าหากมีวิธีการใช้ความชำนาญไปในทางที่เหมาะสมและตั้งใจแล้วก็มีแนวโน้มที่จะเป็นผู้ที่มีอำนาจและได้รับการยอมรับให้เป็นผู้นำได้

ข้อสรุปทั่วไปข้อที่ 4 : บุคคลที่มีอายุมาก ถ้าหากมีวิธีการใช้ความที่เป็นผู้สูงอายุมากของตนอย่างเหมาะสมและตั้งใจแล้วก็มีแนวโน้มว่าจะเป็นผู้ที่มีอำนาจและได้รับการยอมรับให้เป็นผู้นำได้

ในความเป็นจริงแล้วปัจจัยเหล่านี้อาจมีความสัมพันธ์ต่อกันและเชื่อมโยงกัน อยู่ในตัวบุคคลคนเดียวกัน ซึ่งส่งผลให้บุคคลนั้นได้มีวิธีการใช้ปัจจัยเพื่อทำให้เกิดอำนาจแก่คนมากยิ่งขึ้น ดังจะเห็นได้จากแผนภูมิต่อไปนี้

แผนภูมิที่ 10.2 : ความเชื่อมโยงของปัจจัยที่ทำให้เกิดอำนาจของผู้นำในชนบท

ถ้าจะอนุโลมว่าแผนภูมิที่ 10.2 เป็นการสร้างทฤษฎีโดยการนำเอาข้อสรุปทั่วไป (generalization) มาเชื่อมโยงเป็นโครงข่ายหรือเป็นกลุ่มก้อนเพื่ออธิบายการทำให้เกิดอำนาจก็น่าจะเป็นไปได้ กล่าวคือ องค์ประกอบของทฤษฎี ได้แก่ ปัจจัย (ทรัพยากรทางการเมือง) วิธีการใช้ปัจจัยและความตั้งใจใช้ปัจจัย (การสร้างอำนาจ) และสุดท้ายคือ อำนาจ ซึ่งผู้ที่มีอำนาจก็คือผู้นำนั่นเอง

จากแผนภูมิที่ 10.2 แสดงให้เห็นถึงความเชื่อมโยงระหว่างปัจจัยต่าง ๆ ที่ทำให้เกิดอ่านงานในทิศทางต่าง ๆ ตัวอย่าง เช่น การที่บุคคลเป็นผู้ที่มีความรู้แล้วทำให้บุคคลนั้นได้รับตำแหน่ง ซึ่งทั้งความรู้และตำแหน่งก็เป็นปัจจัยที่ผสมผสานกันในการทำให้เกิดอ่านงาน บางกรณีผู้ที่มีตำแหน่งบางคนก็อาจจะได้รับการอบรมจนเป็นผู้ที่มีความรู้ ซึ่งก็จะผสมผสานกันเป็นปัจจัยร่วมที่ทำให้เกิดอ่านงาน ในบางกรณีผู้ที่มีอายุมากก็อาจจะได้รับการคัดเลือกให้มีตำแหน่งและทั้งสองปัจจัยก็จะผสมผสานกันในการทำให้เกิดอ่านงาน ตัวอย่างอื่น ๆ ก็เช่นเดียวกัน เมื่อผู้อ่านได้สังเกตทิศทางของลูกศรแล้วก็จะทำให้ทราบถึงความเชื่อมโยงของปัจจัยที่มีส่วน เกี่ยวข้องซึ่งกันและกันทำให้เกิดอ่านงานแก่ตน

จากการศึกษาเปรียบเทียบปัจจัยที่ทำให้เกิดอ่านงานของผู้นำในชุมชนชนบทที่มีการเปลี่ยนแปลงไปสู่ความเป็นเมือง 3 ระดับ (หรือ 3 ประเภท) คือชุมชนชนบทดั้งเดิม ชุมชนชนบทที่กำลังเปลี่ยนแปลงและชุมชนชนบทกึ่งเมือง ทำให้องค์ประกอบของทฤษฎีเพิ่มขึ้นจาก 3 อย่าง เป็น 4 อย่างคือ ปัจจัย (ทรัพยากรทางการเมือง) วิธีการใช้และความตั้งใจใช้ปัจจัย (การสร้างอ่านงาน) อ่านงาน และ ประเภทของชุมชน ซึ่งสามารถนำมาเปรียบเทียบให้เห็นในรูปกิ่งตาราง-กิ่งแผนภูมิ ดังนี้

แผนภูมิที่ 10.3 : เปรียบเทียบปัจจัยที่ทำให้เกิดอำนาจของผู้นำในชุมชนชนบท 3 ประเภท

ปัจจัยที่ทำให้เกิดอำนาจ (ทรัพยากรทางการเมือง)					ประเภทของชุมชน
ตำแหน่ง	ความรู้	ความชำนาญ	อายุ	ปัจจัยทางเศรษฐกิจ	
42.10	26.32	73.68	78.95	-	ร้อยละของผู้นำใน ชนบทดั้งเดิม
79.31	48.27	72.41	55.17	17.24	ร้อยละของผู้นำใน ชนบทที่กำลังเปลี่ยนแปลง
84.21	71.05	39.47	31.57	31.58	ร้อยละของผู้นำใน ชนบทกึ่งเมือง

วิธีการใช้ปัจจัย, ความตั้งใจ
(การสร้างอำนาจ)

อำนาจ

ผู้นำ หรือผู้มีอำนาจ

จากแผนภูมิที่ 10.3 สามารถนำมาสร้างเป็นข้อสรุปทั่วไป (generalization) ได้ดังนี้

ข้อสรุปทั่วไปข้อที่ 1 : ชุมชนที่มีการเปลี่ยนแปลงไปสู่ความเป็นเมืองมากขึ้น ผู้ที่มีอำนาจมีแนวโน้มที่จะเป็นผู้ที่มีและใช้ตำแหน่งในทางสาธารณะมากขึ้น

ข้อสรุปทั่วไปข้อที่ 2 : ชุมชนที่มีการเปลี่ยนแปลงไปสู่ความเป็นเมืองมากขึ้น ผู้ที่มีอำนาจมีแนวโน้มที่จะเป็นผู้ที่มีและใช้ความรู้มากขึ้น

ข้อสรุปทั่วไปข้อที่ 3 : ชุมชนที่มีการเปลี่ยนแปลงไปสู่ความเป็นเมืองมากขึ้น ผู้ที่มีอำนาจมีแนวโน้มที่จะเป็นผู้ที่มีและใช้ความชำนาญน้อยลง

ข้อสรุปทั่วไปข้อที่ 4 : ชุมชนที่มีการเปลี่ยนแปลงไปสู่ความเป็นเมืองมากขึ้น ผู้ที่มีอำนาจมีแนวโน้มที่จะเป็นผู้ที่มีและใช้การมีอายุมากลดลง

ข้อสรุปทั่วไปข้อที่ 5 : ชุมชนที่มีการเปลี่ยนแปลงไปสู่ความเป็นเมืองมากขึ้น ผู้ที่มีอำนาจมีแนวโน้มที่จะเป็นผู้ที่มีและใช้ปัจจัยทางด้านเศรษฐกิจมากขึ้น

ข้อสรุปทั่วไปทั้ง 5 ได้กล่าวมานี้จะมีความน่าเชื่อถือได้มากน้อยเพียงใด ส่วนหนึ่งขึ้นอยู่กับการศึกษาที่ได้ทดสอบและยืนยันจากผลงานการวิจัยอื่น ๆ ที่จะติดตามมาในอนาคต และถ้าหากว่ามีผลงานการวิจัยอื่น ๆ ได้ทดสอบและยืนยันผลตามข้อสรุปทั่วไปนี้มากยิ่งขึ้นในหลาย ๆ โอกาสและเป็นจริงเสมอก็จะมีผลทำให้ข้อสรุปทั่วไปนี้มีลักษณะคล้ายกฎ (law) ซึ่งเมื่อนำมาเชื่อมโยงเป็นโครงข่ายและเป็นกลุ่มก้อนแล้วก็จะสามารถสร้างเป็นทฤษฎี (theory) ทางรัฐศาสตร์ได้

ก่อนที่จะจบในบทนี้ ผู้เขียนขอทำความเข้าใจว่า ความพยายามในการนำเอาผลงานการวิจัยมาสร้างเป็นข้อสรุปทั่วไปและทฤษฎีนี้เป็นเพียงการบุกเบิก หรือการนำร่อง

ในเชิงวิชาการ เพื่อให้วิชารัฐศาสตร์มีความเป็นศาสตร์ ที่จะช่วยในการพรรณนา อธิบาย และทำนายได้มากขึ้นเท่านั้น มิได้หมายความว่าทุก ๆ กรณีจะต้องเป็นเช่นนี้เสมอไป ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับ การทดสอบยืนยันจากผลงานการวิจัยอื่น ๆ ดังที่ได้กล่าวมาแล้ว